

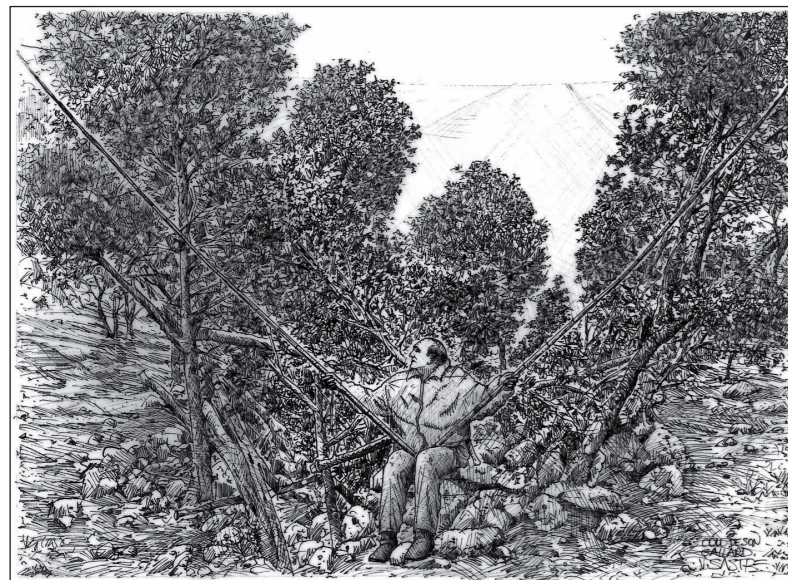
La caça amb filats. Els colls de tords

Un poc després de passar l'aljub dels Cristians podem veure un antic coll de tords. La caça amb filats és una de les formes de caça que perduren des dels temps dels romans.

El caçador primerament tria un lloc on la distància entre els arbres sigui estreta. Després aixeca una pila de pedres planes per fer de cadira i cobreix l'espai de la seva esquena amb branques per no ser vist pel tord. A trenc d'alba, el caçador seu i alça dues canyes formant una "v" (d'aquí la paraula "coll") on està subjectat un filat i espera pacient l'arribada del tord que ha anat a dormir al bosc. Una vegada l'au topa amb el filat, el caçador replega una canya posant-la damunt l'altra, per la qual cosa, és ben comú que la canya de la dreta sigui més lleugera que la de l'esquerra.

Aquesta modalitat encara és present avui dia a tota la Serra de Tramuntana entre els mesos d'octubre i març i fins fa res als dominis de la mola de Planícia. Actualment la finca és refugi de fauna.

Caça amb filats (Vicenç Sastre)

Carboner o sitger?

Vos heu fixat amb uns rotlles plans de terra envoltats de pedres? Són rotlles de sitges. El Bosc Gran de Planícia és un dels alzinars on es troba una major concentració de rotlles de sitja i barraques de carboner. Tot i que sembla impossible elaborar-ne un cens, alguns autors parlen de més de cent cinquanta rotlles, amb les seves barraques i diversos forns de pa. Fou un dels darrers llocs de Mallorca on es va produir carbó de sitja. A la darrera sitja que podem veure quasi al final del nostre recorregut es poden destriar encara restes de carbó.

I qui feia aquestes sitges? Se'ls coneix amb el nom de carboners o sitgers, personatges clàssics de la nostra ruralia d'antany, l'ofici dels quals assolí gran importància, quan no es coneixia encara ni el gas ni molt manco l'electricitat. El carboner elaborava el carbó vegetal o de sitja, en plena muntanya, rica d'alzines, on s'hi passava les llargues mesades de l'estiu.

*Carboner, bon carboner, / Què duis dins aquest sarró?
/ Jo hi duc sa meva suor / D'onze dies de sitger.*

Forn de pa (Gràcia Salas)

Barraca de carboner (Gràcia Salas)

Forn de calç (Gràcia Salas)

Carboner o sitger?

La caça amb filats. Els colls de tords

La vida del carboner era dura i plena de privacions. Començaven per Pasqua i tornaven per Sant Mateu i en tot aquest temps només baixaven qualque diumenge. Una de les primeres feines era la de triar el ranxo o lloc on havien de muntar la sitja per a fer-hi el carbó, que solia ser una clariana d'un alzinar o almanco prop d'ell, per tenir a mà la llenya necessària.

Una altra tasca era la d'aixecar la barraca, per habitar-hi amb la seva família. Els baixos eren de pedres i els alts estaven coberts de cimals i branques, que es recobrien amb càrritx ben atapeït, perquè no hi entràs l'aigua si es posava a ploure. La porta era un feix de llenya, que els vespres es col·locava a l'entrada perquè cap animal no hi pogués entrar.

A l'hora de dinar, la greixonera d'aguiat sempre quedava ben neta. Sopes o fideus, coques o cocarrois si tenien un poc de verdura, a més del formatge i qualque pic un poc de sobrassada eren les viandes de la família del carboner.

“Qui fa calç, va descalç”

I heu vist unes construccions cilíndriques de pedra que s'enfonsen en terra? No hi ha dubte que es tracta de forns de calç, on els calciners treballaven durament per convertir la pedra calcària, que s'havia de coure al foc, en calç viva, que servia entre altres usos, per emblanquinar les cases.

Dins els boscs de Planícia es conserven fins set forns de calç, alguns amb nom propi com el forn des Pinaret i el forn de sa Barrereta.

La calç, la solien vendre els carboners, i no devia ser un gran negoci si la dita popular és certa:

“Qui fa calç, va descalç”

Al llarg del camí de retorn trobam altres vestigis de la vida a la muntanya en el passat.

Textos i fotografies: Conselleria de Medi Ambient

“Qui fa calç, va descalç”

Itinerari de l'aljub dels Cristians

Obra Social "la Caixa"

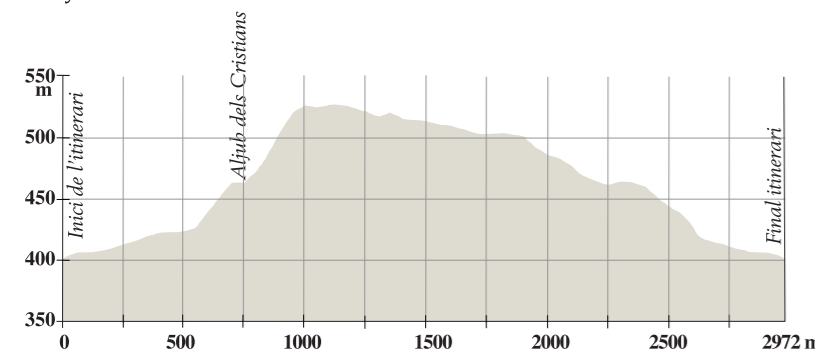
Govern de les Illes Balears
Conselleria de Medi Ambient
www.illesbalears.cat

L'itinerari de l'aljub dels Cristians transcorre per la finca pública de Planícia en el Paratge natural de la Serra de Tramuntana. Aquesta finca destaca tant pels seus valors naturals, especialment pels seus magnífics boscos d'alzines, com pels elements patrimonials precisament relacionats amb l'aprofitament del bosc i l'antiga activitat dels carboners i calciners.

Tenim un exemple d'aquests valors en aquest itinerari.

Dificultat: mitjana. Distància a recórrer: 2.972 metres (anada i tornada). La durada és de 85 minuts. S'ha de realitzar a peu. Tot l'itinerari està senyalitzat.

Rotlle de sitja (Gràcia Salas)

El Bosc Gran

Iniciem el nostre recorregut en el punt quilomètric 2,3 de l'itinerari de les cases de Planícia. Els primers metres transcorren per un oliverar ja envaït per pinar on podem veure a mà esquerra unes grans arboceres. Les fulles grans, dentades i brillants de l'arbocera (*Arbutus unedo*) són difícils de confondre. A la tardor es deixen veure les flors blanques i els seus fruits vermells, que són comestibles. Però diuen que qui en menja molts es pot engatar i tenir mal de cap.

Poc després d'aquestes arboceres entram dins l'alzinar. L'Arxiduc Lluís Salvador a *Die Balearen* les menciona i diu textualment:

“El bosc és magnífic, un dels més bells de tot Mallorca, amb les seves velles i colossals alzines cobertes de molsa i amb arboceres gegantines, veritables arbres, segurament els més rabassuts de Mallorca”.

El Bosc Gran, com la resta de boscos d'alzina (*Quercus ilex*), és ombrívol i humit. La manca de llum a sota d'aquests arbres condiona les espècies que hi poden viure davall.

No és rar, passejant pel Bosc Gran, sentir el cant del trencapinyons (*Loxia curvirostra*), el “qui, qui, qui” del ferrerico blau (*Cyanistes caeruleus*) o el “tü, tü, tü...” monòton i potent del formiguer (*Jynx torquilla*).

Els alzinars han estat tradicionalment explotats per fer carbó, i pasturats pels porcs que menjaven els aglans i els tubercles de les plantes del sotabosc. Són comunitats, doncs, que han sofert una forta pressió humana. En el Bosc Gran els vestigis de l'explotació carbonera hi són ben palesos.

Ferrerico blau (Sebastià Torrens)

Trencapinyons (Vicenç Sastre)

Arbocera en flor i en fruit (Sebastià Torrens)

L'aljub dels Cristians (Vicenç Sastre)

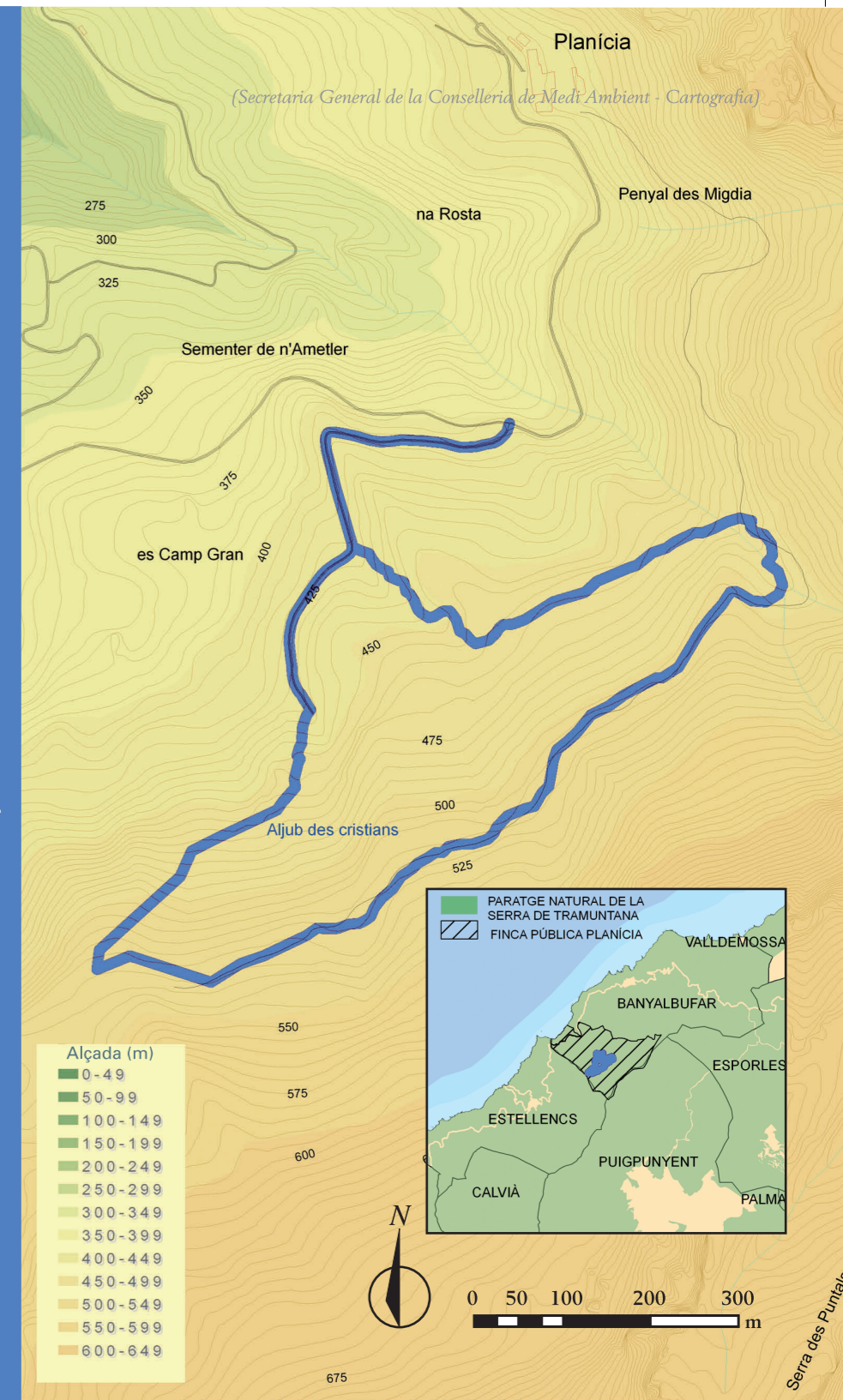
L'aljub dels Cristians

Seguim per dins l'alzinar i, en haver passat per davant d'un vestigi de forn de calç i d'alguns forns de pa, arribam a l'aljub dels Cristians. És un dipòsit de pedra amb una planta més o menys rectangular coberta amb una volta de sec. Recull tant l'aigua d'escorrentia com la que es vessa de la font des Bosc. Aquesta font, que sorgeix uns metres més amunt de l'aljub, abastava les cases mitjançant una canaleta.

Aquest aljub és la mostra d'una arquitectura funcional relacionada en la seva totalitat amb la vida en el bosc i amb la seva explotació. Servia tant als carboners com als caçadors de tords des Bosc Gran. L'aspecte sobri donat per la funcionalitat i l'ús de la pedra com a matèria primera contribueixen a la integració d'aquestes construccions en el paisatge.

El Bosc Gran

L'aljub dels Cristians

Serra des Fontals